

EGİTİM SİSTEMİMİZDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ALANINDAKİ GELİŞMELER*

Doç. Dr. Nizamettin KOÇ*

A. GİRİŞ

Ölçme ve değerlendirme üniversite programlarında henüz bir ana-bilim dalı olarak, bir üniversite hariç, ele alınmamakta olup, genellikle Psikoloji Bölümleri ile Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Eğitim Bilimleri Bölümlerinde akademik programlarda dersler olarak yer almaktadır. Genellikle lisans-üstü programlarda bu bilim dalına öğrenci alınmakta ve çalışmalar yapılmaktadır.

Ölçme ve değerlendirme, eğitim sisteminizin doğal bir parçası olup, 1940'ların sonuna kadar konu "sınav", "not", "sınıf geçme", "sınıfta kalma" gibi kavramlarla ele alınmıştır. Öğretim programlarında, program geliştirme girişimlerinde, rehberlik uygulamalarında "test", "ölçme" gibi kavramların genelde, 1950'li yıllarda eğitim sistemimizde ele alındığı görülmektedir. Testler ve Giriş Sınavı ile öğrenci alma gibi uygulamalar, Millî Eğitim Bakanlığı'nda kurulan Test ve Araştırma Bürosu bünyesinde başlatılarak geliştirilmiştir. Test kavramı, Ölçme ve Değerlendirme, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün ilgili bölümünün programlarında bir ders olarak işlenmeye başlandıktan sonra, bu konuda uzman yetiştirme uygulamaları da başlatılmıştır. Yükseköğretime testlerle öğrenci alma, 1960'lı yılların başlarında gündeme gelmiş ve böylece, üniversite giriş sınavları örgüt ve uygulamaları sisteme girmiştir. Testlerin sınavlara getirdiği ekonomik ucuzluk, kolaylık ve güven, belirli bakımlardan ölçme ve değerlendirme uygulamalarında gelişmeyi sağlamış, ancak bu gelişmeyi; "Test Geliştirme", "Test tekniği"ne göre ölçme ve değerlendirme"yi çağdaş düzeyde izleyerek ele alma izleyememiştir. "Ölçme ve Değerlendirme", "test", "sınav" ve bir kere uygulanıp atılan, ya-

* 24-28 Eylül 1990 tarihlerinde A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi'nce düzenlenen *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi*'nde bildiri olarak sunulmuştur.

** Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü Öğretim Üyesi

yılan “çok sorulu sınav” biçiminde algılanır olmuştur. Bu tür bir gelişmenin piyasası oluşmuş, test dershaneleri ve uzmanları süratli bir gelişme göstermiştir. Ölçme ve Değerlendirme konusunda, genellikle A.B.D. de yetişen, Yüksek Lisans ve Doktora dereceleri alan uzmanlar bir süre Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışıp sonra üniversitelere geçerek akademik kadroları oluşturmuşlardır.

“Test Standardizasyonu” gibi çalışmaların çok sınırlı kalmış olmasına karşın, çeviri testler veya giriş sınavı testleri uygulamaları önem ve yaygınlık kazanmıştır. Ölçme ve Değerlendirme konusundaki araştırmalar sınırlı kalmış olup, uygulamayı izleme ve geliştirme, sınavlarda test kullanmak amacıyla test hazırlamanın sorunları gibi konular bu araştırmalarda dikkati çekmiştir.

Ölçme ve Değerlendirme konusunda “uzman” istihdamı Milli Eğitim Bakanlığı'nda sınırlı kalmış ve yaygınlık kazanmamıştır. Dershanelerin, giriş sınavları çerçevesinde, “test uzmanı” kadroları oluşturdukları ama bu kadrolarda çalışanların Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı ile ilişkilerinin sınırlı olduğu yaygın bir gözlem niteliğindedir.

Ülkemize özgü standart testlerin bulunmadığı, geliştirilmediği sık sık yakınılan bir konu olmaktadır.

Bu özet tablodan sonra bildirinin bundan sonraki bölümlerinde sırasıyla; “*Milli Eğitim Temel Kanunu*” ve “*Milli Eğitim Şûraları Kararları*” çerçevesinde ölçme ve değerlendirme alanındaki gelişmeler, özel kuruluş ve derneklerin katkıları, araştırmalar alanındaki gelişmeler ve “*1990-Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*” ele alınmıştır.

B. MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNU VE MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI ÇERÇEVESİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Eğitimin evrensel hedeflerinden birisi de bireylerin “doğru karar verebilme gücü”nü geliştirmektir. Böylelikle bireyin “kendini gerçekleştirmesi” temelinde kendini tanımasına, kontrol etmesine ve gelişimine uyan kararlar vermesine yardımcı olmayı amaçlayan eğitim uygulamalarında psikolojik ölçme araçlarından geniş bir biçimde yararlanma gereği ortaya çıkmaktadır. Nitekim 1973 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu”nun 6. maddesi tüm eğitim kademelerinde psikolojik hizmetlerden ve bu hizmetlerin yürütülmesinde de psikolojik ölçme araçlarından yararlanılması gerektiğini şu şekilde belirtmektedir.

Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yönettirilerek yetiştirilirler...

Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve *objektif ölçme ve değerlendirme metodlarından* yararlanılır.

Aşağıda, özellikle, eğitim sistemimizde psikolojik hizmetlerin ve bu bağlamda çeşitli psikolojik ölçme araçlarından yararlanılmasının bir yasaya bağlanmasının başlangıcı olması bakımından, 1971 yılında toplanan VIII. Millî Eğitim Şûrası'ndan itibaren ülkemizdeki gelişmeler üzerinde durulmuştur.

VIII. Millî Eğitim Şûrası'na Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinin (o zamanki adıyla Eğitim Fakültesinin) sunmuş olduğu raporda aşağıdaki görüşe yer verilmiştir (M.E.B., 1971 a, s. 83):

Yeni sistemde, eskiye göre, genel amaçlarda farklılık görülmemekle birlikte bu amaçlara dönük özel amaçlar ve davranış amaçları yönünden değerlendirme sisteminde kesin değişikliklere yol açacak farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, bir yazılı sınavla öğrencinin başarısını ve mesleki yönelimini sağlamak mümkün değildir. Buna göre değerlendirme araçlarında çeşitlilik, araçların kullanılması ve sonuçların yorumlanmasında gerekli teknik bilgilere sahip olmak gibi özellikler yeni sistemin özünde mevcuttur.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun aynı Şûra'ya sunduğu raporda ise, yeni sistem değişikliklerinde "yöneltilme sınıfı" olarak kabul edilen lise birinci sınıftaki yöneltilme işleminin; adil, isabetli ve bilimsel yöntemlerle yapılmasının şart olduğu belirtilmiştir (M.E.B., 1971 a, s. 91).

1971 yılında, o zamanki adıyla, M.E.B. Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü'nce, "Psikolojik Testler-Genel Bilgi Rehberi" adı altında bir broşür yayınlamıştır. Bu broşürde, o tarihlerde, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü'nde mevcut olan testler belirli bir sınıflama (Genel Kabiliyet Testleri, Özel Kabiliyet Testleri ve Kişilik Testleri) çerçevesinde, genel düzeyde tanıtılmıştır. Broşürde tanıtılan 20 testin; a) tümünün A.B.D.'nde geliştirilmiş olup doğrudan çeviri ya da adaptasyonu yapılan testler olduğu, b) hiçbirisi üzerinde norm, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığı belirtilmektedir. Broşürün giriş kısmında aşağıdaki görüşe yer verilmiştir (M.E.B., 1971 b, s. 2).

... Broşürün içinde de belirtildiği gibi, testlerin bünyemize uygunluğu tartışma konusudur. Ancak testler rehberlik çalışmalarına katılanlara ve test geliştireceklere bir kaynak olabilir. Buna göre, bu broşürdeki testleri rehberlik ve ölçme amacıyla kullanacakların, sonuçları yorumlamada dikkatli olmaları gerekmektedir.

Söz konusu broşürde yer alıp, ülkemizde, değişik amaçlarla kullanılmakta olan testlerden ancak üç tanesinin (Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, Öğrenci İhtiyaçları Tarama Listesi ve Kuder İlgili Alanları Tercih Envanteri) teknik EL KİTABI'nın hazırlanabilmiş olması ilgililerin önemle üzerinde durmaları gereken bir olgu olarak değerlendirilebilir.

1970 yılında M.E.B. nea deneme mahiyetinde 50 orta dereceli okulda başlatılan rehberlik çalışmaları bir yıl sonra belirli ölçütlere göre değerlendirilmiştir (M.E.B., 1972). Bu değerlendirmede aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

a) Okullarda rehberlik etkinliklerinde kullanılmak üzere, amaçlara uygun, geçerli ve güvenilir test ve benzeri araçlar yeterince mevcut değildir. Bu noksanlığı gidermek üzere henüz bir önlem alınmamıştır.

b) Merkezden yapılan yardımlar yetersiz kalmaktadır.

c) Okulların kendileri için geliştirdiği araçlar ihtiyacı karşılayamamaktadır.

d) Rehberlik ve Araştırma Merkezi olan illerde bu merkezlerde mevcut olan testlerden nasıl yararlanılacağı ve okullarla nasıl işbirliği yapılacağı belirgin değildir.

e) Öğrenciyi tanıma araçlarını geliştirmek üzere okullarda fazla bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

f) Genel Yetenek, Özel Yetenek ve Kişiliği ölçen testler, ilgi envanterleri gibi araçların nasıl sağlanacağı belirgin değildir.

Aynı raporun öneriler bölümünde, psikolojik ölçme araçları ile ilgili olarak aşağıdaki öneriye yer verilmiştir.

... Öğrenciyi tanıma araçları ve formlarından bazılarının geliştirilmesi ve uygulanması bölgelerde okullara bırakılabilir. Ancak, yetenek, kişilik ve ilgi testleri gibi araçlar, üniversitelerle de işbirliği yapılarak merkez örgütünde kurulacak komiteler tarafından geliştirilmelidir (M.E.B., 1972, s. 32).

Aradan geçen 20 yıl içerisinde bu öneri doğrultusunda ne gibi çalışmaların yapılarak yukarıda belirtilen sorunlara çözüm arandığı ve bu sorunların ne ölçüde çözümlenebildiği halâ üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

1974 yılında toplanan IX. Millî Eğitim Şûrası'nda; öğrenci gelişiminin değerlendirilmesinde çeşitli psikolojik ölçme araçlarından yararlanma gereği yeniden vurgulanmıştır (M.E.B., 1974).

Eğitim uygulamalarında görev alan danışman ve sınıf öğretmenlerinin, psikolojik ölçme araçları bakımından, Bakanlık Merkez Örgütü'nce desteklenmeleri gereğinin vurgulandığı X. Millî Eğitim Şûrası'nda; "Ölçme ve Bireyi Tanıma Araçlarının Hazırlanması" başlığı altında, aşağıdaki araç, gereç ve hizmetlerin Bakanlık merkez örgütüncce karşılanması kararlaştırılmıştır.

- Genel Yetenek Testleri, farklı programlara ilişkin Özel Yetenek Testleri, İlgi Envanterleri, Kişilik Envanterleri ve Gözlem Formları.

- Ülke çapında, yerleştirme amacına yönelik ölçme programları sonuçları ve bunların türlü programlara göre *NORM*'ları.

- Meslek ve İş analizleri ve mesleğin iş koşulları, iş için talep edilen nitelikler, ülkenin insangücü ihtiyacına ilişkin bilgiler.

- Yöneltilmenin nasıl yapılacağı, izlenecek işlem yolları, uygulanacak test ve test dışı teknikler, yöneltilme ilkeleri konularında teknik bilgileri kapsayan *EL KİTAPLARI*.

Bu kararların işlerlik kazanabilmesi için, merkez örgütünde bir "*PSİKOLOJİK ÖLÇME ARAÇLARI MERKEZİ*" kurulması, bu merkezce çeşitli psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesi ve rehberlik merkezlerine gönderilmesi, psikolojik ölçme araçları üzerinde araştırmalar yapılması öngörülmüştür (M.E.B., 1981, s. 110).

1982 yılında toplanan XI. Millî Eğitim Şûrası, "Öğretmen ve Eğitim Uzmanlarının Durum ve Sorunları" nı ele almıştır. Bu şûrada belirlenen on ayrı uzmanlık alanından birisi de "*Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*" olup, bu alanın uzmanının adı "*ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI*"dır. Ayrıca bu şûrada her uzmanlık alanında ihtiyaç duyulan uzman sayıları belirlenirken 750 Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı'na ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Şûra kitabında, her uzmanlık alanındaki uzmanın; *tanımı, görevleri, sayısı, eğitimi için önerilen model, öğrencilik koşulları, öğretmenlerin bu ünvanı kazanma koşulları, yetiştirilecek*

kaynaklar, çalışma koşulları, istihdam koşulları ve yetiştirmenin plânlanması için öneriler, yer almıştır (M.E.B., 1982, s. 109).

Bu bildirinın konusu ile doğrudan ilişkileri dikkate alınarak, XI. Millî Eğitim Şûrası'nda, *Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı*'nın belirlenen tanım ve görevlerinin bir kısmı aşağıya aynen çıkarılmıştır.

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

1. *Uzmanın Tanımı* : Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı değişik eğitim kurum ve kademeleri ile okullarda öğrencinin ilgi, yetenek, tutum, kişilik ve başarısını ölçüp değerlendirebilecek, öğrenciyi değerlendirme sonuçlarına ve toplumsal gereksinmelere uygun eğitim programına yönelecek düzeyde, kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş kişidir.

2. Görevleri :

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı, eğitimin değişik kurum ve kademeleri ile okullarda;

a) Öğrencilerin eğitsel sorunlarının çözümü için gerekli olan Genel ve Özel Yetenek Testlerinin, Standart Başarı Testleri'nin hazırlanması ve geliştirilmesi konusundaki çalışmalara katılır.

b) Hazırlanan testlerin uygulanmasını ve sonuçların değerlendirilmesini sağlar.

c) Öğrencilerin bölüm, program, ders, iş ve meslek seçmelerine, eğitim programlarında yatay ve dikey geçişlerine ilişkin kararlarda öğrencilere ve yönetime ışık tutacak psikometrik verilerin sağlanmasında yönetime yardımcı olur (M. E.B., 1982, s. 136).

...

Ülkemizde, çeşitli eğitim kademesindeki okullarda, öğrencilere sunulması gereken psikolojik hizmetler uyarınca;

a) öğrencilerin "karar verme güçlerini artırma" doğrultusunda çeşitli psikolojik ölçme araçlarına duyulan ihtiyacı (Uysal, 1970; Koç, 1973).

b) psikolojik ölçme araçlarından yararlanılarak öğrencilere bu hizmetleri sunmanın, onların "kendilerine uyan kararlara verme"lerindeki olumlu etkilerini (Ülkü, 1976; Kuzgun, 1982).

c) öğrencilere daha etkili psikolojik hizmetler sunabilmek için, çeşitli psikolojik ölçme araçlarından yararlanılarak onların nasıl gruplanabile-

ceklerini (Baymur, 1970; Kepçeoğlu, 1973; Gül, 1974), gösteren çeşitli araştırma ve çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, yine psikolojik hizmetlerde kullanılmak üzere, yeni psikolojik ölçme araçlarının geliştirildiği (Tan, 1972; Öner, 1982), başka ülkelerde, özellikle A.B.D. nde geliştirilmiş olan bazı araçların uyarlanarak *el kitaplarının* hazırlandığı (Özoğlu, 1977; Savaşır, 1981), ayrıca bazı özel öğretim kurumlarının bünyelerinde öğrencilere psikolojik hizmetler de sunan servislerin kurulduğu ve buralarda etkili hizmet sunma amacıyla çeşitli psikolojik ölçme araçlarından da yararlanılmaya başlandığı görülmektedir.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nun ilgili hükümlerine; VIII. ve XI. arasındaki dört Millî Eğitim Şûrası kararlarına; yapılan çeşitli araştırmaların önerilerine ve daha çok üniversitelerde kişisel çaba ve özverilere dayalı olarak bazı araçların geliştirilmiş ve bazı araçların da El Kitapları'nın hazırlanmış olmasına rağmen, psikolojik ölçme araçları açısından öngörülen hedeflerin çok gerilerinde olduğumuzu belirtmek gerekir. Bunun temel nedenlerinden bazılarını, ilgili kaynaklardan yararlanılarak, aşağıda sunulan bilgilerden çıkarmak mümkündür.

1980 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde düzenlenen, "Türkiye'de Uygulamalı Psikoloji ve Sorunları" adlı I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu'nda, psikolojik testlerin ülkemizdeki kullanım durumu ve sorunları üzerinde de durulmuştur. Bu sempozyumda belirlenen önemli sorunlardan bazıları şunlardır:

a) Değerlendirme araçlarının (testlerin) sağlanmasında, çeşitli nedenlere (finansman, varolan araçların kullanıma eksikliği v.b.) dayalı önemli güçlükler vardır.

b) Üniversitelerimizin bir kısmında, mevcut testlerden etkili bir biçimde yararlanma ve bölümlerarası işbirliğine dayalı olarak kullanma geleneği kurulamamıştır.

c) Örgütsüzlük, araç (test) sıkıntısının önemli nedenlerinden birisidir.

d) Finansman konusunda hükümetlerin ve araştırma kuruluşlarının ilgisinin yeterince uyarlanmadığı gözlenmektedir.

e) Yabancı kaynaklı değerlendirme araçlarının (testlerin); ekip çalışmaları çerçevesinde ve Türk normlarına göre uyarlanmış araçlar olarak ele alınmasında eksiklikler vardır (Üçman, 1980). Aynı sempozyumda, belirlenen bu sorunların çözümüne yönelik bazı önemli önerilerde bulunulmuştur. Bu önerilerden bazıları aşağıda belirtilmiştir.

- Bugün ülkemizde psikolojik hizmetlere gereksinimi olduğunu ileri süren kuruluşların, bu hizmetlerin gerekli malzemelerle donanımı gereğinin bilincine varmaları gerekmektedir.
- Testler üzerinde; geliştirme, standardizasyon, uyarlama v.b. çalışmaları yapma, ekip çalışmalarının yanısıra yüklüce maddi destekleri gerektirmektedir. Bu bakımdan ilgili kuruluşların (Üniversiteler, TÜBİTAK, diğer ilgili kamu ve özel kuruluşlar) işbirliği yapmaları gerekir. Bütün bunlar bir *örgütlenme* sorunu olup, ivedilikle ele alınmalıdır.
- Testler konusundaki çalışma ve uygulamalar, Psikologlar Derneği'nin aracılığı (denetimi) çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

“Türkiye’de Ortaöğretim ve Sorunları”nın, alan uzmanlarından oluşan geniş bir ekip çalışmasına dayalı olarak kapsamlı bir biçimde incelendiği temel bir kaynaktadır;

“Eğitim Bilimlerinin ilerlemesi ve eğitim uygulamalarının modernleştirilmesi, eğitim sistemimizde çeşitli uzmanlık hizmetlerinden yararlanmayı zorunlu hale getirmiştir.”

denilerek, bu uzmanlık hizmetlerinden birisinin de, *Psikolojik Ölçme Araçları* ile ilgili hizmetler (*Psikometrik Hizmetler*) olduğu vurgulanmaktadır (Oğuzkan, 1981). Bu kaynaktaki aşağıdaki sorunlara işaret edildiği görülmektedir.

a) Millî Eğitim Bakanlığı’na, psikolojik ölçme araçları geliştirmek ve bu araçlar üzerinde çalışmalar yapmak üzere kurulan çeşitli birimlere süreklilik kazandırılmamış; bu birimlere esas görevlerinin dışında görevler yüklenerek esas görevlerini yerine getirmede sınırlı kalmalarına neden olunmuştur.

b) Seçme amacıyla kullanılan psikolojik ölçme araçları üzerinde gerekli psikometrik çalışmaların yapılarak daha sonraki yıllarda bunlardan yararlanma yolları araştırılmamıştır.

c) Standart Zekâ Testleri, Yetenek Testleri, İlgî ve Kişilik Envanterleri gibi hazırlanışları daha derin uzmanlık isteyen psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesine hiç girilmemiştir.

d) *Psikolojik ölçme araçlarına (psikometrik hizmetlere) ilişkin örgütleniş ve yönetimde önemli hatalar yapılmış, bu hizmetlerle ilgili birim şu veya bu dairenin kanadı altına verilerek, hizmetin özel niteliğinin gereği yeterince dikkate alınmamıştır.*

e) Bu tür hizmetleri yürütecek uzman elemanları tutmada Millî Eğitim Bakanlığı sınırlı kalmış ve bu nedenle de Bakanlık bünyesi içindeki, psikolojik ölçme araçlarına ilişkin çalışmalar (psikometrik çalışmalar) büyük ölçüde aksamıştır.

Yukarıda belirtilen sorunların günümüzde de, aynı yoğunlukta önemini koruduğunu söylemek mümkündür.

C- ÖZEL KURULUŞ VE DERNEKLERİN KATKILARI

1. T.E.D.'in Katkıları

1976 yılından itibaren, bünyesinde oluşturduğu Bilim Kurulu'nun yönlendirmesinde; a) düzenlediği *eğitim* ve *öğretim* toplantıları, b) eğitim araştırmalarını destekleme programları, ve c) çıkardığı *Eğitim ve Bilim Dergisi* ile Türk Eğitim Derneği'nin, eğitimin diğer ihtisas alanlarının yanı sıra, "ölçme ve değerlendirme" alanına da önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Bu çerçevede, aşağıda özetlenen katkılar sayılabilir:

- Şimdiye kadar düzenlediği ve daha sonra yayın haline getirdiği yıllık *eğitim toplantılarından* ilkinin, ülkemizde halâ güncelliğini koruyan önemli bir ölçme ve değerlendirme sorunu konusuna ayırmış olması (T.E.D., 1978).
- Şimdiye kadar düzenlediği *öğretim toplantılarının* hemen hemen tümünde, "ölçme ve değerlendirme" konusunun en az bir bildiride ele alınarak işlenmiş ve yayınlanmış olması (Demirel, 1983; Turgut, 1984; Baykul, 1985; Sönmez, 1986; Arıcı, 1987; Gündüz, 1988; Gel, 1990). Eğitim Toplantılarında, yine bildiriyle (Koç, 1986), gerektiğince konunun canlı tutulması.
- Yine, şimdiye kadar desteklediği üç eğitim araştırmasından birisinin; "ölçme ve değerlendirme" alanında bir araç uyarlama sorunu ile ilgili olması (Aşkar, Akkök ve Sucuoğlu, 1989).

Eğitim ve Bilim Dergisi'nin 76. sayısına kadarki dönemde burada yayımlanan araştırma özetlerinin Eğitim Bilimlerinin değişik ihtisas alanlarına göre dağılımını ele alan bir incelemede* nicelik bakımından; "Eğitimin Psikolojik Temelleri"nin ilk, "Program Geliştirme"nin ikinci, "Ölçme ve Değerlendirme"nin de üçüncü sırada yer aldığı gözlenmiştir.

* Sözü edilen inceleme; "Eğitim ve Bilim Dergisi'nde Yayımlanan Makalelerin Analizi" adı altında, bu makalenin (bildirimin) yazarı tarafından yapılmış olup, henüz yayınlanmamıştır.

Bu da Türk Eğitim Derneği'nin, "Ölçme ve Değerlendirme" alanındaki katkılarının diğer bir göstergesidir.

2. ÖZ-DE-BİR'in Katkıları

1988 yılında *Özel Dershaneler Birliği Derneği*'nce yayımlanan "Özel Dershaneler Tıp Yönetmeliği"nin 7. maddesi, Özel Dershanelerin bünyelerinde *Rehberlik Servisi* ile *Ölçme ve Değerlendirme Servisi* adı altında iki ayrı birim oluşturmalarını öngörmektedir. Aynı yönetmeliğin 8. maddesi dershanenin kapasitesine göre bu iki birimin "Ölçme, Değerlendirme ve Rehberlik Servisi" adı altında birleştirilebileceğini belirtmektedir. Söz konusu yönetmeliğin 19. maddesi "Ölçme ve Değerlendirme Servisi"nin görevlerini şu şekilde tanımlamaktadır (ÖZ-DE-BİR., 1988):

- a) Tekniğine uygun soruların hazırlanabilmesi için ilgililere açıklayıcı döküman sağlamak.
- b) Test sorularını derslere, konulara, testin ölçmek istediği davranışlara göre ayırarak *soru bankası* oluşturmak.
- c) Her sorunun çeşitli uygulama tarihlerine göre analizini yapmak; soruların *güçlük dereceleri* ile *ayırıcılık güçlerini* hesaplamak; bu teknik özellikleri bakımından uygun olmayan soruları belirleyerek soru bankasından çıkarmak.
- d) Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre program geliştirme ihtiyaçlarını belirlemek.
- e) Öğretime başlamadan önce öğrencilerin düzeylerini belirlemek, öğretim etkinlikleri devam ederken çeşitli zaman dilimlerinde verimi ölçmek amacıyla her dönem için sınav programı yapmak.
- f) Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilerin derslere ve ulaşılması beklenen hedef davranışlara göre; başarı veya başarısızlıklarını tesbit etmek, tespit sonuçlarını tavsiyelerle birlikte öğrencilere ve ilgili öğretmenlere vermek.
- g) Yapılan düzey belirleme ve deneme sınavları sonuçlarına göre öğrencilere ara karneler vermek.

Diğer yandan Milli Eğitim Bakanlığı'nın 13.8.1987 tarih ve 18112 sayılı genelgesi (M.E.B. 1987) uyarınca; dershanelerde kurulması öngörülen Rehberlik, Ölçme ve Değerlendirme servislerinde, Fakültelerin ilgili bölümlerinden mezun olan *uzman* elemanların görevlendirilmesinin esas olduğu belirtilerek; dershanelerin iki yıl içinde bu gereği karşılama-

larının şart olduğu karara bağlanmıştır. Bu kararların gerçekleşme düzeyi incelemeye değer görülebilir.

Özel Dershaneler Birliği'nin, son yıllarda, seçme sınavlarına hazırlanan öğrencilere sunmuş olduğu "Deneme Sınavları"nda öğrencilere, "kendilerini tanıma" boyutunda ne gibi katkılar getirdiği araştırmaya değer görülebilir. Ayrıca, yukarıda belirtilen, yönetmelik çerçevesinde, özel dershaneler bünyesinde oluşturulması öngörülen *Rehberlik Servisleri* ile "*Ölçme ve Değerlendirme Servisleri*"nin kendilerinden beklenen görevleri ne derece etkili bir biçimde yerine getirebildikleri diğer önemli bir araştırma konusu olabilir.

D- ARAŞTIRMALAR

1960-1988 yılları arasında yapılan eğitim araştırmalarının yıllara, öğretim düzeylerine, yayınlanmış olup olmadığına, yayın desteği sağlayıp sağlamadığına ve basım yerine göre dağılımını incelemeyi amalayan bir araştırmada (Akarsu, 1990) aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1- 1960-1988 yılları arasında gerçekleştirilen eğitim araştırmalarının, alanları dikkate alınarak yapılan çözümlemede, "Ölçme ve Değerlendirme" araştırmalarının, "program geliştirme ve değerlendirme" alanında yapılan araştırmalardan sonra ikinci sırada yer aldığı ortaya çıkmaktadır (Tablo 1).

2- Belirtilen dönem içinde "ölçme ve değerlendirme" alanında gerçekleştirilen araştırmaların en çok yükseköğretim (% 51), ikinci sırada ortaöğretim (% 29) ve en son sırada da genel öğretim (% 20) düzeyinde yapıldığı görülmektedir (Tablo 2).

3- Aynı dönem içinde "ölçme ve değerlendirme" alanında yapılan araştırmalara yıllara göre bakıldığında; 1961-1970 yılları arasındaki dönemde eğitim alanında gerçekleştirilen araştırmaların % 14.7 si ölçme ve değerlendirme alanında iken, 1971-1980 yılları arasında bunun yaklaşık dört kat artarak % 46.7'ye sığırdığı; 1980'den sonra ise bu artış oranının korunamadığı gözlenmiştir (Şekil 1).

Tablo 1.

ARAŞTIRMALARIN ALANLARA GÖRE DAĞILIMI

EĞİTİMİN TEMELLERİ	%
EĞİTİM TARİHİ	4.6
EĞİTİM SOSYOLOJİSİ	2.6
EĞİTİM PSIKOLOJİSİ	5.6
EĞİTİM FELSEFESİ	1.0
EĞİTİM EKONOMİSİ PLANLAMASI	4.5
BAŞKA	0.5

EĞİTİM BİLİMLERİ	%
GENEL	7.7
PROGRAM GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME	21.6
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	17.6
EĞİTİM YÖNETİMİ	6.7
PSIKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK	7.7
KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM	3.7
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ	1.2
BAŞKA	1.4

UYGULAMA ALANLARI	%
FEN EĞİTİMİ	7.2
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ	0.5
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ	1.6
MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM	4.8
TÜRKÇE EĞİTİMİ	0.5
ÖZEL EĞİTİM	1.4
BAŞKA	1.4

Kaynak: Füsün Akarsu. "Eğitim Araştırmaları 1960-1988 Niceliksel Bir Analiz." Eğitim ve Bilim, Özel Sayı, Nisan 1990, s. 9.

Tablo 2.

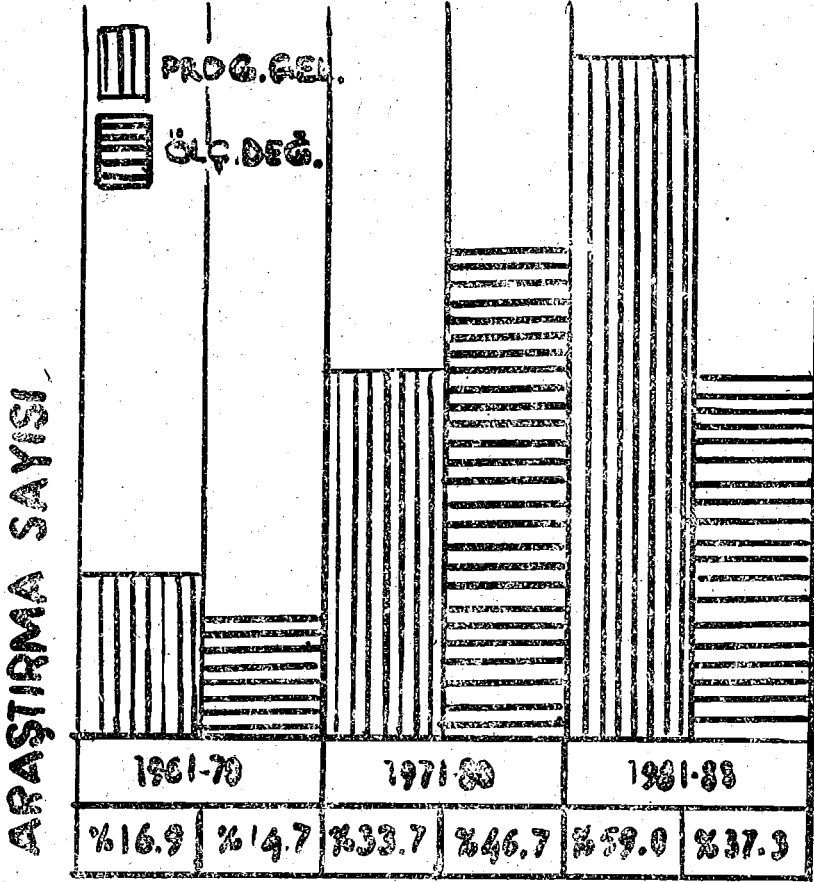
**ARAŞTIRMALARIN
BAZI ALANLARA VE ÖĞRETİM DÜZEYLERİNE
GÖRE DAĞILIMI (%)**

	GÖ	OÖ	YÖ	TOPLAM
PROGRAM GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME	4.8	8.6	5.8	19.2
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	3.4	5.1	8.8	17.3
EĞİTİM YÖNETİMİ	2.3	2.5	1.6	6.4
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK	2.3	3.4	1.8	7.5
KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM	2.0	1.1	0.5	3.6
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ	0.9	1.3	-	1.8
BAŞKA	3.7	0.5	3.0	7.2

Kaynak: Akarsu, Aynı, s. 10.

Şekil 1

PROGRAM GELİŞTİRME DEĞERLENDİRMELERİ İLE ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMALARININ YILLARA DAĞILIMI

Kaynak: Akarsu, Aynı, s. 11.

E- "ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SİSTEMİ KOMİSYONU RAPORU" - 1990

Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen genel amaç ve ilkeler doğrultusunda, eğitim sistemimizde yeniden düzenleme, geliştirme ve iyileştirme girişimi çerçevesinde, "ölçme ve değerlendirme sistemi" konusunu incelemek üzere, Millî Eğitim Bakanlığı'na kurulan özel ihtisas komisyonu Haziran 1990'da Bakanlığa bir rapor sunmuştur (M.E.B. 1990).

"Eğitim sistemi içinde öğrencilerin birer bütün olarak düşünülmesi ve eleme yerine başarının değerlendirilmesini esas alan bir *YÖNLENDİRME* ana teması"na dayalı olarak hazırlandığı gözlenen raporun ilk kısmında bu alanda karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır. İkinci kısmında "Çözümler ve Öneriler", son bölümünde ise "Uygulama İçin Program ve Proje Önerileri" yer almıştır.

Bilim adamları, alan uzmanları ve ilgili Bakanlık mensuplarının katılımı ile uzun dönemli bir grup çalışmasına dayalı olarak hazırlanan raporun ilk kısmında ülkemizde "ölçme ve değerlendirme" alanında karşılaşılan temel sorunlar 15 ana maddede özetlenmiştir. Bunlardan konumuz bakımından önemli olan 10'u aşağıda verilmiştir.

- Yönlendirme 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun yöneltme başlıklı 6. maddesinde, bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yönlendirilerek yetiştirilecekleri, sistemin her açıdan bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenleneceği, yöneltmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme-değerlendirme metotlarından yararlanılacağı biçiminde yer almış ve eğitim sisteminde mevcut öğrenci akışı uygulamalarında yöneltmeye yönelik hizmetler öngörülmüş, fakat *öğrenci merkezli bir yönlendirme* yaklaşımına yer verilmemiştir. Hernekadar uygulamada "mesleğe yöneltme" adı altında bazı çalışmalar yapıp konuya çözüm getirilmesi istenmişse de bu güne kadar sistemli ve tutarlı bir yaklaşıma rastlanmamaktadır.

- Halen 62 ilimizdeki 67 rehberlik ve araştırma merkezi ile 600 kadar okuldaki rehberlik hizmetleri bürolarının yönlendirme ve rehberlikle ilgili işlevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli zamana, fiziki ortam ve koşullara, psikolojik ölçme araçlarına, hem nicelik hem de nitelik olarak uygun personele, bu uygulamalar için ayrılan yeterli ödenğe sahip olmamaları gibi çok önemli sorunları bulunmaktadır.

• İlköğretimin birinci ve ikinci kademesi ile ortaöğretimde başarısızlık hem sayısal olarak hem de nitelik yönünden fazladır. Gerçekten mevcut istatistiklere göre ilköğretimin birinci kademesinde sınıfta kalma, % 10, ikinci kademesinde % 32 ve ortaöğretimde % 30 civarındadır. Bu, bir yandan eğitimin maliyetini artırıcı, diğer yandan insan gücünü boşa harcayan, eğitime gireceklere imkânların sunulmasını engelleyen bir durumdur. Diğer taraftan eğitimdeki nitelik düşüklüğü, alt sistemlerin ve bütün olarak eğitim sisteminin amaçlarına ulaşamaması ile sonuçlanmaktadır.

• Yükseköğretim önündeki yığılma her sene giderek artmaktadır. Bunun sebepleri arasında hızlı nüfus artışı yanında, yükseköğretimdeki arzın talebi karşılayamaması ve ortaöğretime bitiren öğrencilerin ilgi, yetenek ve başarılarına göre yönlendirilememelerinin de rolü vardır.

• Okullarımızda, öğrencileri tanıma ve yerleştirme, öğretimin etkililiğini saptama, eğitim programlarının uygun olup olmadığına, öğrenci başarısını belirleme ile ilgili ölçme ve değerlendirme yöntemleri yeterli güvenilirlik ve geçerlikte değildir. Bu durum, öğrenci akışını olumsuz yönde etkilemektedir.

• Ortaöğretimde "sınıf" kavramının devam etmesi, bir veya birkaç dersten başarısız olan öğrencilerin başardıkları dersleri de tekrar etmeleri durumunu doğurmakta, bu husus, hem eğitimin maliyetini artırmakta, hem zaman kaybına yol açmakta, hem de öğrencilerde psikolojik rahatsızlıklara sebep olmaktadır.

• Öğrenci başarısızlığının azaltılması çoğu zaman sınıf geçme ve sınav yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerle giderilmeye çalışılmakta, gerçek sebeplerine gidilmemektedir. Bu durum, yetiştirilenlerin niteliğinde düşmeye sebep olmaktadır.

• Okulların ve bunların programlarında yer alan derslerin hedefleri, bu hedeflerin kritik davranışları açık seçik bir şekilde günümüzün program geliştirme esaslarına göre ifade edilmemiştir. Bu durum, ölçme ve değerlendirme çalışmalarını güçleştirmekte; etkili bir öğretim yapmayı sınırlayıcı olmakta, hedeflere ne derecede ulaşıldığını saptamada güçlükler doğurmaktadır.

• Öğretimin de, ekonomideki hizmetlerde olduğu gibi, etkinlik ve verim açısından sürekli izlenip denetlenerek geliştirilmesi, yeterince yerine getirilememektedir.

• Ölçme ve değerlendirmenin eğitimde verimi artırıcı, eğitim sisteminin kontrol edilmesindeki rolü, yeterince anlaşılammış, ölçme ve değerlendirme konusunda öğretmen, yönetici ve deneticilerle uzmanların yetiştirilmesi mümkün olmamıştır.

Raporun “Çözümler ve Öneriler” başlığını taşıyan ikinci bölümünde yer alan 24 çözüm önerisinden bazıları aşağıya çıkarılmıştır.

— Öğrencileri, ilköğretimin birinci kademesinde başlayan bir izleme çalışması ile ikinci kademesinde seçmeli dersler yoluyla bir yandan izlemeye devam etmek, diğer yandan seçenekleri sunmak suretiyle yönlendirme çalışmaları ve ortaöğretimde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, hayata ve iş alanlarına ve çeşitli yükseköğretim programlarına yönlendirme uygulamaları başlatılmalıdır. Bunun için, ilköğretimin ikinci kademesinden itibaren etkili bir yönlendirme uygulanmalı; bunun için de, gerekli hazırlıklar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır.

— Değişik eğitim kademelerindeki öğrencilerin yönlendirilmesinde kullanılabilecek psikolojik ölçme araçlarını geliştiren ve bünyesinde toplayan bir “Psikolojik Ölçme Araçları Geliştirme Merkezi” gerekli olup; bunun, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi’nin kurulması çalışmalarında ele alınması sağlanmalıdır.

— Okullarda yönlendirme hizmetlerinde kullanılabilecek psikolojik ölçme araçlarının uygulanabileceği; yönlendirmeye dayalı bilgilerin verilebileceği; uygulanan ölçme sonuçlarının grup yönlendirme programları çerçevesinde ele alınabileceği uygun bir yer ve zaman ayrılmalı ve yönlendirme hizmetlerinde uzman elemanlara yer verilmelidir.

— Ortaöğretime girişte, yönlendirme sonuçları esas olmalı; ortaöğretim programlarına özel yetenek gerektiren durumların dışında sınavla giriş uygulamasına son verilmelidir. Ayrıca, ilköğretime girişte veya ara sınıflara yatay geçişlerde herhangi bir sınava başvurulmamalıdır.

— Yükseköğretime girişte mevcut ölçütler yanında öğrencilerin önceki öğretim kademelerindeki başarılarını dikkate alan yeni ölçütlere yer verilmelidir.

— Ortaöğretimdeki başarısızlığın azaltılmasında, bir veya birkaç dersten başarısız olunması halinde başarılı olunan derslerin tekrarına da sebep olan sınıf geçme yerine ders geçme ve kredi sistemi ikame edilmelidir. Sürekli başarısızlık gösterilen durumlarda, öğrencinin aynı dersleri almasında ısrar edilmemeli; gereğinde yatay geçiş yoluyla programı değiştirilmelidir.

— Öğrenci başarısını değerlendirmede, hangi hallerde mutlak, hangi hallerde bağıl ölçütlerin kullanılacağı belirlenmelidir.

— Öğrenci başarısının izlenmesi, değerlendirilmesi, öğrencinin yönlendirilmesi, programın ve öğretimin değerlendirilmesi amaçlarıyla kullanılacak çeşitli ölçme araçları hazırlanarak hizmete sunulmalıdır.

— Öğretmenler, ölçme sonuçlarından yararlanarak öğretimi ve programı değerlendirme konusunda ve öğrencilerin bireysel gelişimlerine ve başarılarına; rehberlik ve psikolojik danışma birimleriyle işbirliği yaparak, yardımcı olacak şekilde yetiştirilmelidir.

— Ölçme ve değerlendirme ile ilgili olarak ilköğretim kesimi için düzenlenmiş olan mevzuat, yönlendirme de gözönüne alınarak bu raporda belirtilen esaslar doğrultusunda değiştirilmeli ortaöğretim kesimi için de, önceki denemeler gözönüne alınarak yeniden düzenlenmelidir.

Söz konusu raporun, "Uygulama İçin Program ve Proje Önerileri" başlığını taşıyan üçüncü bölümünde ise aynen şu öneriler yer almaktadır:

1. Öğrenciyi yönlendirme etkinliklerinde, günümüzde önem kazanan "Bilgisayar Destekli Meslek Rehberlik Programları"ndan yararlanabilmek için hazırlıklar yapılmalıdır.

2. Kapsamlı bir "Psikolojik Ölçme Araçları Geliştirme Projesi" çerçevesinde ilgili kuruluşlarla da (üniversite, ÖSYM, TÜBİTAK, DPT, v.b.) işbirliği yapılarak ölçme araçlarının geliştirilmesine başlanmalı ve oluşturulacak projeler desteklenmelidir.

3. Öğrencinin merkez alındığı eğitim sistemi içinde görev alan öğretmen, yönetici, denetici ve diğer elemanların yönlendirme konusunda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi ile yetiştirilmeleri için üniversitelerle işbirliği halinde kapsamlı programlar başlatılmalıdır.

4. Yönlendirme çerçevesinde mevcut sistemde ve işleyişte değişiklikler öngören düzenleme ve uygulamaların deneme-pilot-projeler olarak başlatılması, izlenmesi ve değerlendirilmesi sonucuna göre yaygınlaştırılması kararlaştırılmalıdır.

5. Ortaöğretimde, ders geçme ve kredi düzeninin uygulanması için bir proje hazırlanıp uygulamaya konulmalıdır. Bu projeye, Tâlim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı yanında, ortaöğretim kurumları bulunan genel müdürlükler başta olmak üzere, tüm öğretim daireleri, müfettişler ve üniversite öğretim üyeleri katılmalıdır.

Projede, yürütme grubundan ayrı bir değerlendirme grubu olmalı, bu grup, çalışmalarını sürekli olarak izlemeli, tavsiyelerde bulunmalı, yürütme grubu bu tavsiyeleri uygulamaya yansıtmalıdır.

Proje bir uygulama plânı içermeli, buna göre sisteme her yıl yeni okullar eklenmelidir. Böyle bir gidişle tüm ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sistemine geçilmelidir.

6. Her kademedeki öğretim programlarını düzeltme ve tamamlama amaçlarıyla, ölçme araçlarını geliştirme amaçlarına dönük projeler hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.

7. Yönlendirme, ders geçme ve kredi düzeni ve öğrenci başarısının değerlendirilmesi çalışmalarının amaçlarına uygun şekilde yürütülmesini sağlamak için öğretmen, yönetici ve deneticilerin yetiştirilmesini sağlayacak projeler uygulamaya konulmalıdır.

Eğitim sistemimizde ölçme ve değerlendirme uygulamalarımızın çağın gerektirdiği düzeylere çıkarılması; yukarıdaki önerilerin gerçekleştirilmesi ile olasıdır. Bu bakımdan M.E.B. başta olmak üzere ilgili kuruluş ve kişilerin teknik çalışmalara dayalı bu önerilere işlerlik kazandırma konusunda işbirliği yapmalarında yarar vardır.

Kaynaklar

- Akarsu, Füsun. "Eğitim Araştırmaları 1960-1988 Niceliksel Bir Analiz", Eğitim ve Bilim, Özel Sayı, Nisan 1990.
- Arıcı, Hüsnü. "Sosyal Bilimler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme", Orta Öğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Öğretim Dizisi 5, Ankara: 1987, s. 329-351.
- Aşkar, Petek. Bülbin Sucuoğlu ve Füsun Akkök. İlkokul Çocuklarının Davranışlarının Öğretmenler Yoluyla Gözlenmesi: Öğretmen Gözlem Formu El Kitabı. Türk Eğitim Derneği, Eğitim Araştırmaları Dizisi No: 1, Ankara: 1988.
- Baykul, Yaşar. "Matematik Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme", Orta Öğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Öğretim Dizisi 3, Ankara: 1985, s. 55-61.
- Baymur, Feriha. "Kabilyetleri Ölçüsünde Başarı Gösteremeyen Öğrencilere Yapılan Üç Farklı Yardım Şekli", Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2:2, Ankara: 1970.
- Demirel, Özcan. "Yabancı Dil Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme", Orta Öğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Yayınları Öğretim Dizisi, 1, Ankara: 1983, s. 159-191.
- Gel, Yücel. "Resim İş Öğretiminde Yöntem ve Değerlendirme" Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Yayınları Öğretim Dizisi 8, (Baskıda).

- Gül, Gülbahar.** "Zeka Başarı Karşılaştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara: 1974.
- Gündüz, Nihat.** "Beden Eğitiminde Öğrencilerin Değerlendirilmesi", *Orta Öğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Öğretim Dizisi 6, Ankara: 1988.
- Kepeçoğlu, Muharrem.** *Bir Rehberlik Uygulaması Olarak Okullarda Yetenek Başarı Karşılaştırması*, M.E.B. Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Yayını, No: 36, Ankara: 1973.
- Koç, Nizamettin.** "A.Ü. Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki İlgileri", *50. Yıla Armağan*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 36, Ankara: 1973, s. 253-276.
- Koç, Nizamettin.** "Psikolojik Hizmetlerde Psikolojik Ölçme Araçları ve Sorunları", *Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar*. (Yayına Haz: Nizamettin Koç ve O. Nuri Poyrazoğlu), Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi No: 10, Ankara: 1986., s. 191-223.
- Kuzgun, Yıldız.** *Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanmalarına Etkisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 118, Ankara: 1982.
- M.E.B., *Sekizinci Milli Eğitim Şurası-Esasları, Raporlar, Kararlar*, Ankara: 1971 a.
- M.E.B., *Psikolojik Testler-Genel Bilgi Rehberi*, Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü, Ankara: 1971 b.
- M.E.B., *Orta Dereceli Okullardaki Rehberlik Çalışmaları Değerlendirme Raporu*, Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü, Ankara: 1972.
- M.E.B., *Milli Eğitim Sistemimizin Bütünlüğü İçinde Programlar ve Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar Üzerinde IX Milli Eğitim Şurasının İncelemesine Sunulan Öneriler*, Talim ve Terbiye Dairesi, Ankara : 1974.
- M.E.B., *Onuncu Milli Eğitim Şurası: Öneriler, Konuşmalar, Kararlar*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1981.
- M.E.B., *Onbirinci Milli Eğitim Şurası-Öneriler, Konuşmalar, Kararlar*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1982.
- M.E.B., "Özel Dershanelerde Rehberlik, Ölçme ve Değerlendirme Servisi" kurulması konusundaki 13.8.1987 tarih ve 18112 sayılı Genelge.
- M.E.B., *Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Geliştirme Çalışmaları 1: Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: 1990.
- Oğuzkan, Turhan (Editör).** *Türkiye'de Orta Öğretim ve Sorunları*, İstanbul: Hisar Eğitim Vakfı Yayını No: 1, 1981.
- Öner, Uğur.** "Benlik Kavramı ile Mesleki Benlik Kavramı, Arasındaki Farkın Akademik Başarı ile İlişkisi", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara: 1982.
- ÖZ-DE-BİR.** *Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği*, Özel Dershaneler Birliği Yayınları No: 5, Ankara: 1988.
- Özoğlu, Süleyman Çetin.** *Kuder İlgili Alanları Tercih İnvantarı-Mesleki Form CH El Kitabı*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 65, Ankara: 1977.

- Savaşır, Işık.** Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri El Kitabı-Türk Standardizasyonu. Ankara: Sevinç Matbaası, 1981.
- Sönmez, Veysel.** "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme", Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara: 1986, s. 167-221.
- Tan, Hasan.** Gazete Haberleri Testi-Geliştirilmesi ve Standardizasyonu, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Ankara: 1972.
- Turgut, M. Fuat.** "Fen Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme", Orta Öğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Yayınları Öğretim Dizisi 2, Ankara: 1984, s. 115-1133.
- TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ.** Yüksek Öğretime Giriş Sorunları. (Yayına Hazırlayan: Nizamettin Koç). Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi No: 1, Ankara: 1978.
- Uçman, Perin.** "Psikologların Görev Tanımı ve Eğitimlerine İlişkin Sorunları Giderebilecek Çözüm Yolları", Türkiye'de Uygulamalı Psikoloji ve Sorunları, Psikologlar Derneği Yayınları 1, Ankara: 1980, s. 55-58.
- Uysal, Şefik.** Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 12, Ankara 1970.
- Ülkü, Sıral.** "Lise I. Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının Yöneltilme Açısından Etkinliğinin Araştırılması", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara: 1976.